

POLSKA SZTUKA GOTYCKA
XIII - XV

GOTYK W POLSCE

początek **XIII** – koniec **XV**

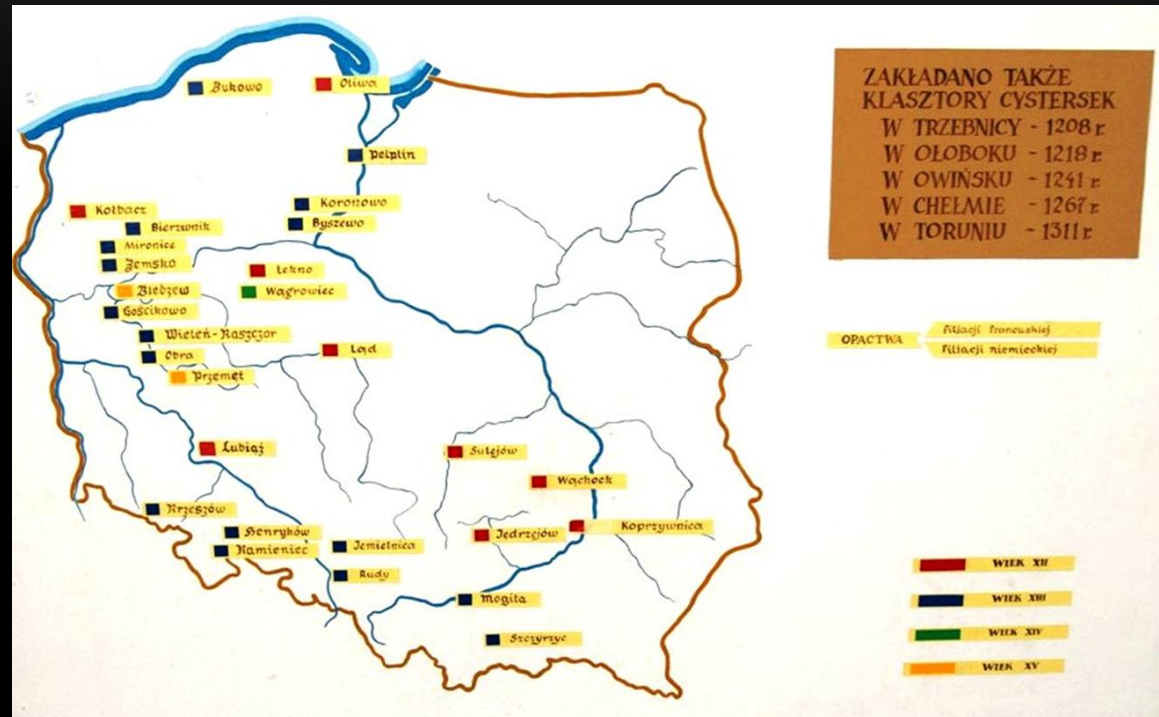
srowadzony przez cystersów

Rządy dynastii Piastów

Rozbicie dzielnicowe (1136 , próby
zjednoczenia (1320)

CYSTERSI

- Pierwsze klasztory na ziemiach polskich powstają w poł. XII.
- W XII i XIII wieku wywarli wpływ na kształtowanie się oblicza kulturowego Europy.
- Był jednym z ważniejszych łączników między Polską a Europą Zachodnią.
- Średniowieczne klasztory na ziemiach polskich wywodzą się z dwóch linii filiacyjnych: Clairvaux i Morimond.
- Fundatorami opactw byli książęta, możni i duchowni.

CYSTERSI

Sulejów

Koprzywnica

Jędrzejów

ARCHITEKTURA

- podstawa budowli na planie krzyża,
- system halowy, bazylikowy, salowy
- strzelistość (podyktowana chęcią wznoszenia się do Boga) i smukłość budowli,
- system konstrukcji budowli – szkieletowy, oparty na przyporach,
- zastosowanie filarów i żeber wewnątrz budowli,
- cegła podstawowym materiałem budowlanym,
- wewnątrz budowli sklepienia krzyżowo – żebrowe, sieciowe, gwiaździste, kryształowe
- okna, portale i inne elementy zakończone ostrymi łukami,
- wysokie, smukłe okna zdobione witrażami,
- dekoracyjne, ażurowe szczyty budowli,
- Dekoracja rzeźbiarska w formie: wimperg, pinakli, kwiatonów, czołganek, blend
- rozwój architektury świeckiej np.: **ratusze, sukiennice, kamienice, mury miejskie, baszty, zamki, uniwersytety, barbakany.**

ARCHITEKTURA NA ZIEMIACH POLSKICH

SZKOŁA POMORSKA:

- gotyk ceglany
- budowle halowe
- budowle jednowieżowe
- ażurowe, dekoracyjne szczyty
- bogate laskowania
- wpływy niemieckie

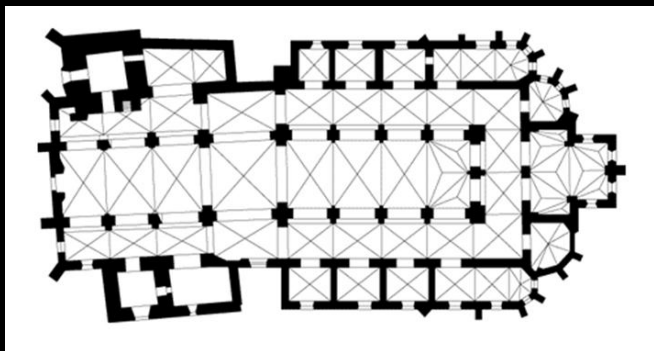
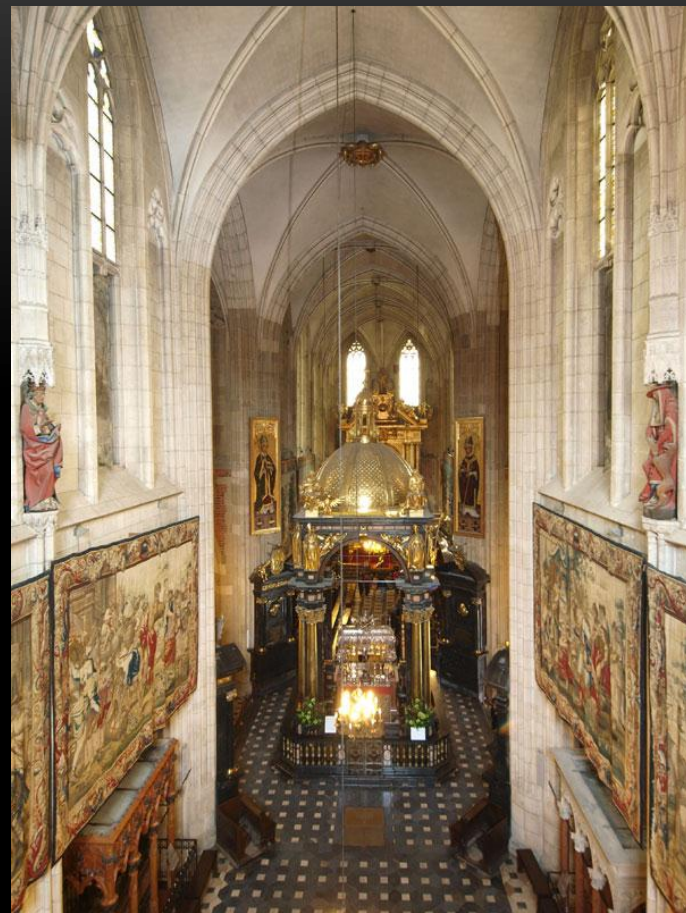
SZKOŁA ŚLĄSKA:

- gotyk ceglany
- strzelistość
- dekoracyjne szczyty
- układ bazylikowy
- sklepienie piastowskie
- wzory niemieckie i czeskie

SZKOŁA MAŁOPOLSKA:

- użycie kamienia i cegły
- budowle bazylikowe i salowe
- różnorodne sklepienia
- przypory/szkarpy

ARCHITEKTURA SAKRALNA

KATEDRA ŚW.STANISŁAWA I ŚW.WACŁAWA NA WAWELU

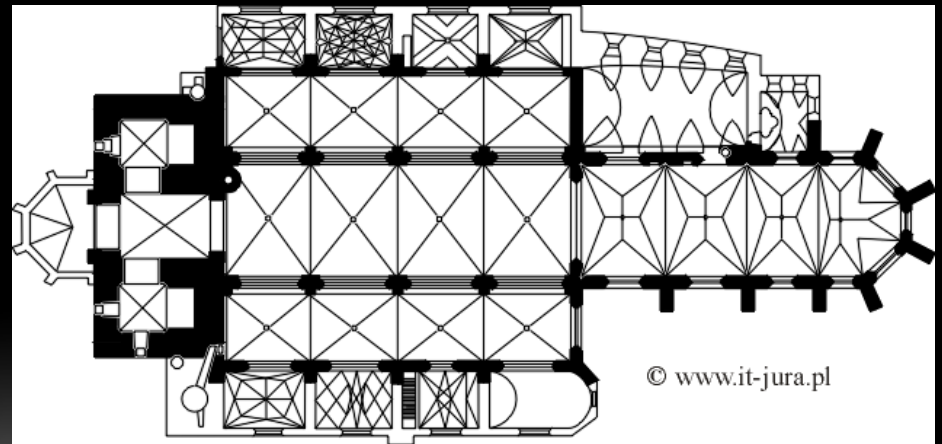
KATEDRA ŚW. JANA CHRZCICIELA WE WROCŁAWIU

Katedra w Gnieźnie

Katedra w Poznaniu

KOŚCIÓŁ MARIACKI W KRAKOWIE

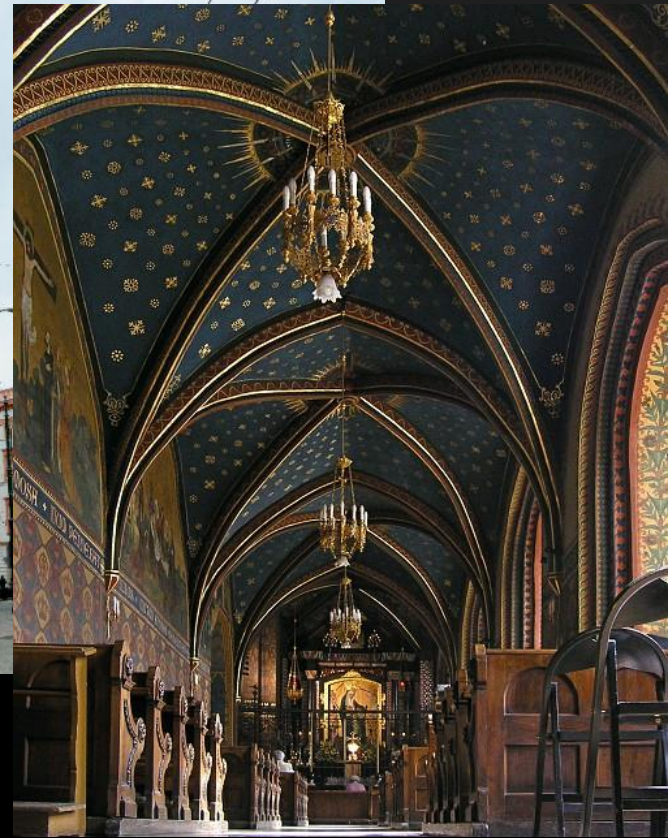

BOGACTWO
SKLEPIEŃ

UKŁAD
HALOWY

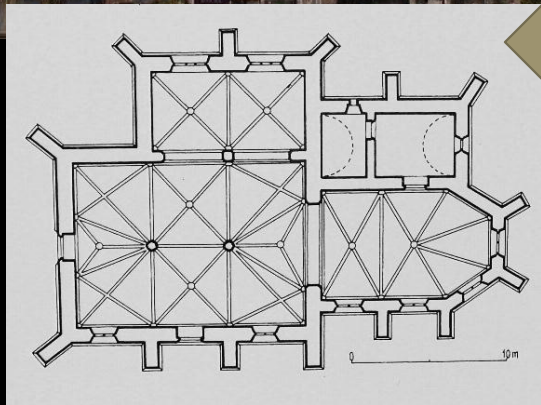
KOŚCIÓŁ MARIACKI W GDAŃSKU

Kościół franciszkański w Krakowie

Kościół dominikański w Krakowie

UKŁAD SALOWY

Kolegiata w Wiślicy

ARCHITEKTURA ŚWIECKA

RATUSZ WE WROCŁAWIU

RATUSZ STAROMIEJSKI W TORUNIU

BLENDA

RATUSZ W CHOJNIE

KRAKÓW - WIEŻA RATUSZOWA

MACHIKUŁA

KRAKÓW - BARBAKAN

KAMIENICA KOPERNIKA W TORUNIU

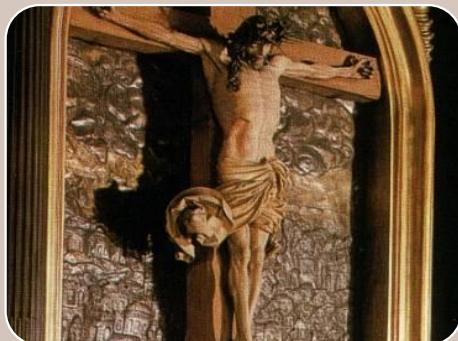

ZAMEK KRZYŻACKI W MALBORKU

RZEŻBA

- Rzeźba gotycka pojawiła się w sztuce polskiej w XIII wieku.
- Na początku rzeźba gotycka rozwijała się w powiązaniu z architekturą, czy to katedr, kościołów, czy ratuszy. Rzeźby znajdziemy w portalach, obramowaniach wrót, a w tympanonie – kunsztowną kompozycję reliefową. Zdobnictwo tego typu wykorzystuje formy ornamentalne, mające swoje źródło w świecie roślin. Postać ludzka oddana jest we właściwych proporcjach, ma naturalną postawę i gesty. Znaczącym przykładem może być rzeźba ratusza wrocławskiego.
- Innym rodzajem rzeźby były dzieła służące kultowi, mające na celu wyrażanie treści ideowych związanych z religią i duchowością Średniowiecza. Okres ten w Polsce odznaczał się silnym rozwojem mistycyzmu i prywatnej dewocji, powstawały zatem dzieła służące tym celom, wyrażające bardziej osobisty, uczuciowy stosunek człowieka do Boga. Przykładem takiej rzeźby może być Pieta z Lubiąża, Madonna na lwach ze Skarbimierza. Był to równocześnie okres rozkwitu kultu Marii, czego dowodem są Piękne Madonny z Kruźlowej, Wrocławia, Torunia.
- Osobną pozycję stanowiły pomniki nagrobne, częste w Polsce zwłaszcza od XIV wieku. Miały one znaczenie nie tylko religijne, ale także świeckie, a nawet polityczne. Do wznoszenia licznych pomników nagrobkowych przyczynił się walenie rozwój liturgii za zmarłych. Przykładami są: nagrobek Henryka Probusa, nagrobek Kazimierza Wielkiego i nagrobek Kazimierza Jagiellończyka.
- Osobnej uwagi wymaga gotycki ołtarz. W gotyku wykształca się typ ołtarza szafiastego, w którym część środkowa, zamykana na co dzień, jest otwierana na dni uroczyste. Ołtarz ma formę tryptyku lub pentptyku. Najbardziej znanym przykładem jest ołtarz Wita Stwosza w kościele Mariackim w Krakowie, wyrzeźbiony w latach 1477-1489. W części środkowej przedstawia Zaśnięcie Matki Boskiej, nad sceną główną ukazane jest Wniebowstąpienie, a w zwieńczeniu Koronacja. Na skrzydłach widnieją sceny z życia Maryi i Chrystusa.

RZEŻBA

CECHY

- ewolucja stylu
- ukazanie emocji
- ostry, głęboki modelunek
- ekspresja
- w służbie Kościoła

MATERIAŁ

- **Kamień** (XII wiek – rzeźba architektoniczna, XIV/XV wiek – rzeźba nagrobkowa
- **Drewno** polichromowane (rzeźba kultowa, wielkie ołtarze szafiaste)

TYPY, TEMATY

- Rzeźba o tematyce religijnej: Pieta, Madonna z dzieciątkiem, Madonna na lwach, Madonna szafkowa, Krucyfiksy
- Rzeźba sepulkralna (nagrobki)

ok. 3. ćwierci XIV wieku

Pietà z łac. pietas, w średniowieczu
cnota bojaźni bożej.

Wpływ devotio moderna, compasio

PIETA Z LUBIAŻA

Drewno lipowe

Styl Pięknych Madonn

Ok. 1400

Idealizacja, kompozycja w kształcie litery S, kontrast

MADONNA Z KRUŻLOWEJ

PIĘKNA MADONNA Z WROCŁAWIA

Madonna na lwach ze Skarbimierza

- Maria, która pokonała zło

Rzeźba kultowa

Madonna szafkowa

- Maria jako obrończyni ludzkości

We wnętrzu Trójca Święta
w typie Tronu łaski

Jedyny w Europie zachowany
niemal w pierwotnym stanie
przykład nagrobka tumbowego
z baldachimem

klon - cierpliwość i dobre
uczynki, dąb - głęboka, winna
latorośl- zbawienie

wykonany po 1371

Nagrobek Kazimierza Wielkiego z Katedry Wawelskiej

WIT STWOSZ / WIT STOSZ / NIEM. VEIT STOß

- ur. ok. 1448 w Horb am Neckar, koło Stuttgartu, zm. jesienią 1533 w Norymberdze – niemiecki rzeźbiarz, grafik i malarz, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli późnego gotyku w rzeźbie.
- Do Krakowa przybył w 1477, aby podjąć się wykonania ołtarza głównego w najważniejszym kościele miejskim. Pewne cechy obecne w Ołtarzu Mariackim wskazują, że podczas swojej podróży artystycznej Stwosz odwiedził Niderlandy, a w szczególności Brukselę. W każdym razie nie ulega wątpliwości, że znał on bardzo dokładnie twórczość Rogiera van der Weyden.

OŁTARZ W KOŚCIELE MARIACKIM W KRAKOWIE

ZAŚNIĘCIE MARII – SCENA GŁÓWNA OŁTARZA Z KOŚCIOŁA NMP W KRAKOWIE

Powstawał w latach
1477-1489

szafiasty tryptyk
o wysokości 13 m i
szerokości 11 m

Ołtarz
Mariacki

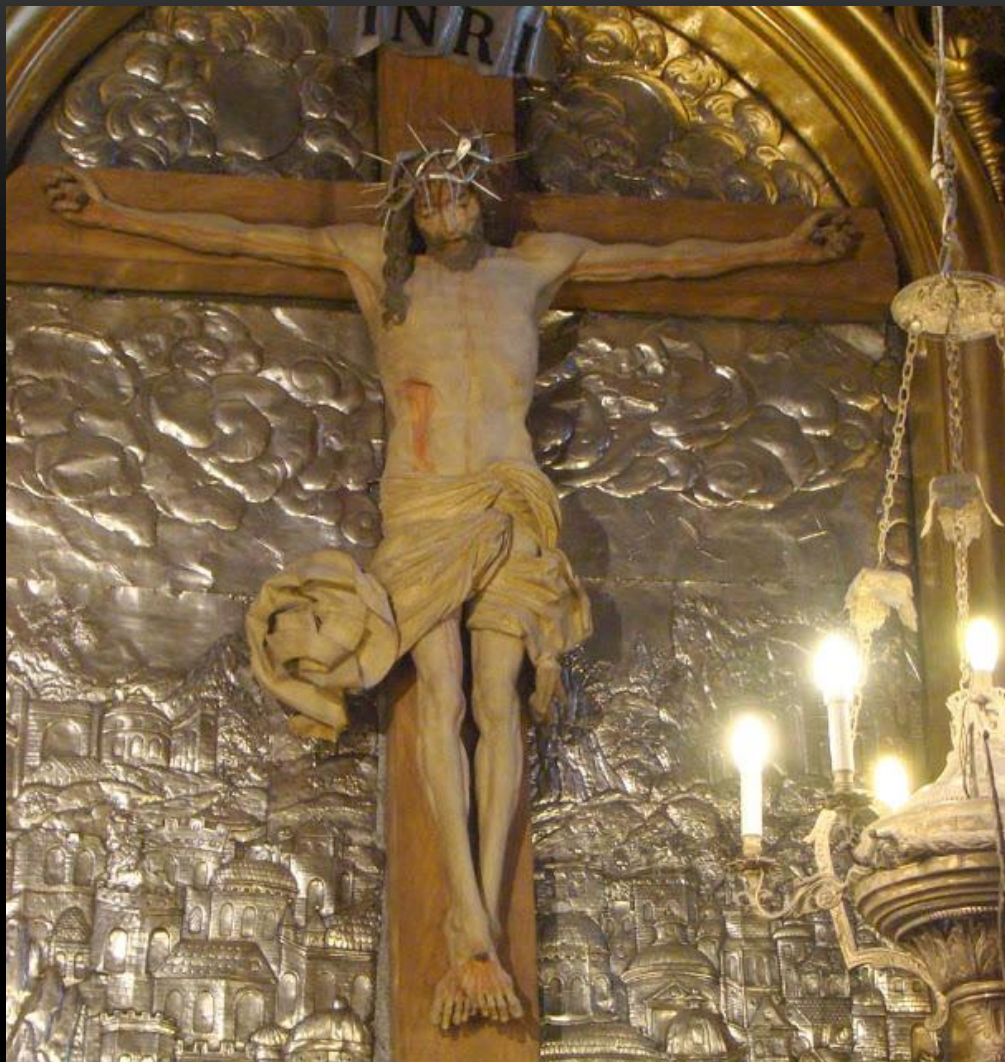
Drewno lipowe

Sceny z życia Marii

Nagrobek Kazimierza Jagiellończyka z Katedry Wawelskiej

KRUCYFIKS W KOŚCIELE MARIACKIM W KRAKOWIE

MALARSTWO

- Malarstwo gotyckie pojawiło się w Polsce znacznie później niż rzeźba, około roku 1300.
- W XV w. rozwija się malarstwo ołtarzowe i sztalugowe.
- Początkowo panował tzw. styl "miękki".
- Wyróżniali się malarze ze szkoły małopolskiej łączący cechy rodzimej sztuki z wpływami bizantyjskimi i włoskimi.
- Za panowania Władysława Jagiełły powstały wykonane przez ruskich malarzy malowidła ścienna o cechach bizantyjsko-ruskich.
- Forma ścienna na Śląsku znana była najprawdopodobniej **na początku wieku XIV**, natomiast w innych regionach nawet pięćdziesiąt lat później.
- Samodzielna forma malarstwa (zwana sztalugową) zaistniała na terenie całego państwa dopiero w **2. połowie XIV** stulecia.
- Wyróżniamy szkołę **Małopolską** i **Śląską** w malarstwie.

MALARSTWO

Szkoła Małopolska

stosowanie skromnej palety barw,
hieratyzm, linearyzm, akcentowanie
konturów i linii, wpływy bizantyjskie i
włoskie

Szkoła Śląska

wpływy czeskie, forma uproszczona,
hieratyczna,

srebrne tło

ostry modelunek
szat

symbolika

OPŁAKIWANIE Z CHOMRANIC

Zaśnięcie Marii

Ok.1400

Tempera na desce

POLIPTYK Z GRUDZIĄDZA

Epitafium – malowana lub rzeźbiona tablica poświęcona zmarłemu

Madonna z Dzieciątkiem i święty patron

Fundator mniejszy od Świętych

EPITAFIUM WIERZBIĘTY Z BRANIC

Wpływy ruskie

KAPLICA ZAMKOWA ŚW. TRÓJCY W LUBLINIE

OBRAZ MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ

ŚWIĘTA ANNA SAMOTRZEĆ ZE STRZEGOMIA